

UDK (UDC): 930.25(497.4)

Tipologija: 1.07 Objavljeni strokovni prispevek na konferenci (vabljeni predavanje)

Category: 1.07 Published Professional Conference Contribution (Invited Lecture)

Dragan Matić*

NOVELA ZVDAGA, IZKUŠNJE IZ POSTOPKA SPREJEMANJA IN PRIČAKOVANJA PRED IZVAJANJEM

Izvleček:

Novela ZVDAGA je tik pred obravnavo v parlament, avtor prispevka pa želi prikazati nekatere od večjih sprememb, ki so vključene v ta arhivski akt. Obstoječi zakon (sprejet leta 2006) je v primerjavi s prejšnjima zakonoma, ki sta urejala arhivsko področje, prinesel nove in obsežne naloge povezane z dokumentarnim in arhivskim gradivom v digitalni obliki. Avtor želi v prispevku razložiti zakaj je reorganizacija arhivske javne službe, vključene v novelo ZVDAGA, potrebna.

Ključne besede:

arhivski zakon, arhivska javna služba, združevanje arhivov, gradivo v digitalni obliki, parlamentarne stranke, verske skupnosti.

Abstract:

PDAAIA - Amendment: Experiences from the Process of Adoption and Expectations before Implementation

PDAAIA-A (Protection of Documents and Archives and Archival Institutions Act - Amendment) is about to enter parliamentary procedure and the author of the paper draws attention to some of the major changes included in this new archival act. The existing PDAAIA (adopted in 2006) charged archival public service with a considerable number of new tasks, especially when compared to archival acts of the past 30 years. Thus, the author aims to explain why re-organization of the archival public service, included in the new PDAAIA-A, is needed.

Key words:

archival act, archival public service, re-organization of archival network, e-records, parliamentary parties, religious communities.

V zadnjih dveh letih poteka postopek spremembe Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva, ki se ravno v času pisanja tega prispevka bliža vložitvi v parlamentarno proceduro.

To je primeren trenutek, da se ozremo na razvoj arhivske zakonodaje oz. pogledamo trende v zadnjih tridesetih letih, ki se odražajo v zakonih, ki so urejali arhivsko področje v tem času.

---

* Dr. Dragan Matić, v. d. direktorja, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, 1000 Ljubljana, Slovenija.

To so bili:

- Zakon o naravni in kulturni dediščini (ZNKD) iz leta 1981,¹
- Zakon o arhivih in arhivskem gradivu (ZAGA) iz leta 1997,²
- Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva (ZVDAGA) iz leta 2006.³

Poleg naštetih zakonov bomo seveda upoštevali tudi Osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva (ZVDAGA-A), in sicer verzijo, ki je na dan 11. 2. 2010 po medresorskem usklajevanju vsebinsko usklajena in je na tem, da po pridobitvi formalnih pisnih soglasij posameznih ministrstev oz. vladne službe za zakonodajo nadaljuje svojo proceduralno pot.

Kaj opazimo ob primerjavah letnic? ZNKD je zadostoval za petnajst let, ZAGA je svojo nalogo opravljal devet let, ZVDAGA pa je potreben novele že po dobrih treh letih. Iz tega sledi, da je zakonska ureditev arhivskega področja čedalje kompleksnejša in zahtevnejša ter podvržena spremembam, ki jih prinaša razvoj tehnologije poslovanja z dokumentarnim in arhivskim gradivom ter seveda spoznanj arhivske stroke.

ZNKD je arhivsko gradivo obravnaval izključno kot kulturni spomenik. Arhivsko področje je bilo sicer obravnavano v posebnem poglavju II č (Posebne določbe o varstvu arhivskega gradiva), arhivska služba pa v poglavju III c (Arhivi), vendar je razvidno, da je zakonodajalec sledil konceptu enotnega varovanja kulturne dediščine, torej ureditvi zaščite arhivskega gradiva skupaj z vsemi ostalimi kulturnimi spomeniki oz. dediščino. Potrebno je poudariti, da je zakon definiral arhivsko gradivo le kot tisto gradivo, ki ima trajen pomen za znanost ali kulturo. V času veljavnosti tega zakona je bila tudi arhivska mreža konceptualno precej podobna muzejski mreži (tako današnji kot takratni). Na eni strani je bil Arhiv Republike Slovenije kot osrednja arhivska nacionalna ustanova in organ v sestavi državne uprave, zadolžen za ustvarjalce arhivskega gradiva na najvišjem nivoju oz. tiste, ki so bili pristojni za vso ozemlje Slovenije. Na drugi strani pa so bili regionalni arhivi, ki so varovali gradivo takratnih organov in družbenopolitičnih organizacij s sedežem na njihovem področju. Njihove ustanoviteljice in financerke so bile občine ali več občin.

ZAGA je prinesel resno novost. Z njim se je arhivsko področje izločilo iz do tedaj skupne zakonodaje za področje kulturne dediščine, kar je razvidno iz prvega člena: »Ta zakon ureja varstvo arhivskega gradiva, pogoje za uporabo arhivskega gradiva ter pristojnosti in naloge arhivov.« Hkrati pa se je še vedno ohranila ista definicija, in sicer, da je arhivsko gradivo tisto dokumentarno gradivo, ki ima trajen pomen za znanost in kulturo ter se varuje kot kulturni spomenik (2. člen). Na novo pa se je definiralo financiranje arhivske javne službe: ustanoviteljica regionalnih arhivov je postala država. To je prineslo veliko olajšanje pri delu arhivov, saj je bilo vsakoletno nabiranje sredstev pri mnogoštevilnih občinah - ustanoviteljicah, zamuden in mučen postopek, ki navadno ni prinašal zadovoljivih rezultatov in je precej oviral načrtno in dolgoročno delo. Razen tega pa je ostal sistem arhivske javne službe nespremenjen. ZAGA je prinesla tudi pomembno spremembo, in sicer v tem, da je postala primarna naloga regionalnih arhivov varovanje arhivskega gradiva državnih

---

¹ Ur. l. SRS, št. 1/1981, dostopen na http://web.bf.uni-lj.si/students/vnd/knjiznica/Skoberne_literatura/predpisi_zgodovina/zakon_nkd_81.pdf.

² Ur. l. RS, št. 20/1997 (32/1997 popr., 32/1997 popr.), dostopen na <http://www.uradnolist.si/1/content?id=4346>.

³ Ur. l. RS, št. 30/2006, dostopen na <http://www.uradnolist.si/1/objava.jsp?stevilka=1229&urlid=200630>.

organov, organizacijskih enot državnih organov ter izvajalcev javnih pooblastil oziroma javnih služb, ki jih je zagotavlja država in ki so opravljali dejavnost na območju ene ali več lokalnih samoupravnih skupnosti. Predvideno je, da samoupravne lokalne skupnosti za varstvo svojega arhivskega gradiva same ustanovijo arhive. Le v primeru, da ti niso ustanovljeni, pa za gradivo občin skrbijo regionalni arhivi (9. in 10. člen).

Še večjo razliko glede definicije arhivskega gradiva in nalog arhivske službe je prinesel ZVDAGA leta 2006. Iz naslova zakona je razvidno, da ima ambicije, da bi poleg arhivskega urejal tudi področje dokumentarnega gradiva, kar je imponantna naloga, ki si je v okviru enega zakona (vsaj kolikor je podpisanemu znano) še nikjer v Evropi niso zastavili. Že prvi člen ob razsežnosti nalog, ki jih zastavlja arhivski stroki in arhivski javni službi deluje skoraj nekoliko zastrašujoče: »Ta zakon ureja način, organizacijo, infrastrukturo in izvedbo zajema ter hrambe dokumentarnega gradiva v fizični in elektronski obliki, veljavnost in dokazno vrednost takega gradiva, varstvo arhivskega gradiva in pogoje za njegovo uporabo, naloge arhivov in javne službe ter s tem povezane storitve in nadzor nad izvajanjem.« Poglavitna razloga za to sta - poleg že omenjene razširitve delokroga tudi na dokumentarno gradivo - dva. Prvi je dopolnjena definicija arhivskega gradiva, tj. da gre poleg gradiva, ki ima trajen pomen za znanost ali kulturo tudi za gradivo, ki ima trajen pomen za pravno varnost oseb v skladu s strokovnimi navodili pristojnih arhivov (2. člen, 11. alineja). Poleg te temeljne novosti pa z danes aktualnim zakonom v ospredje stopi potreba po varstvu gradiva v digitalni obliki. Zaradi specifik tovrstnega gradiva je jasno, da ga ne bo mogoče ustrezno trajno ohraniti, če ne bo že ob njegovem nastanku in nadalje ob postopkih, povezanih s poslovanjem z njim, poskrbljeno za uporabo ustrezne strojne in programske opreme, da je gradivo zapisano na formatih za dolgotrajno hrambo, da so postopki zajema oz. pretvorbe gradiva izvršeni po predpisanih postopkih itd. Pomembno je namreč, da se ohrani uporabnost (ne le dostopnost zapisa, ampak tudi možnost njegovega branja in razumevanja), avtentičnost in pravna veljavnost gradiva. S tako velikimi apetiti, kot si jih je zastavil ZVDAGA, se definitivno postavi ambicija, ki je npr. muzeji nimajo. Arhivska javna služba prek zakonodaje tako skuša vplivati na obliko in lastnosti gradiva že ob njegovem nastajanju oz. v času aktivne rabe in si v zakonu zadaja proaktivno vlogo. Na ta način se začne bistveno razlikovati od ostale dediščinske službe, ki je v reaktivni vlogi tj. vlogi varuha nekega predmeta ali objekta, ki ga prevzame v oskrbo, potem ko je ustvarjanje predmeta varstva že zaključeno oz. je velikokrat zaključena tudi njegova aktivna (vsaj prvotna) raba. Na dogodke v zvezi s predmetom varstva pred prevzemom v hrambo ostale dediščinske oz. spomeniškovarstvene službe (za razliko od arhivske službe) ne skušajo vplivati oz. to zaradi narave njihovega dela ni potrebno.

Naloge arhivske javne službe so s sprejemom ZVDAGA na področju varstva gradiva v digitalni obliki postale zelo daljnosežne, neposredna pooblastila in ingerence pa so tozadevno skoncentrirane v rokah Arhiva Republike Slovenije. Ta npr. celo izvaja nadzor na trgu strojne in programske opreme ter storitev v obliki akreditacije opreme in storitev ter akreditacijskega nadzora, vodenja registra ponudnikov opreme in storitev in registra akreditirane opreme in storitev (83.-87. člen). Akreditacija je namenjena tistim, ki opremo in storitve ponujajo državni oz. javni upravi. Zakon se je namreč odzval na dejstvo, da je država del storitev najemala, opremo kupovala na trgu, ni pa imela (do sprejema ZVDAGA) urejenih kriterijev za zagotavljanje kakovosti storitev ter programske in strojne opreme. Vse naštetu lahko ključno vpliva na gradivo. Prav tako Arhiv Republike Slovenije samostojno sprejema Enotne tehnološke zahteve (91. člen) - predpis, ki določa

konkretne pogoje za zagotavljanje opreme in storitev, povezanih s hrambo dokumentarnega gradiva v digitalni obliki, in ki nadrobneje razčlenjuje zahteve, predpisane v Uredbi o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva. Arhiv Republike Slovenije ga lahko po potrebi spreminja v skladu z razvojem na področju informacijske tehnologije pa tudi glede na izkušnje pri izvajanju prej omenjenih postopkov. Za nadzor nad izvajanjem zajema in hrambe arhivskega gradiva javnopравnih oseb v digitalni obliki ima Arhiv Republike Slovenije na voljo inštrument potrjevanja notranjih pravil, ki jih mora sprejeti vsaka javnopравna oseba, ki bo izvajala zajem in hrambo svojega gradiva v digitalni obliki oz. vsaka zasebnopравna oseba, ki izvaja storitve zajema in hrambe digitalnega gradiva za javni sektor (17.-19. člen).

Ta prispevek sicer nima namena analizirati, do katere mere je ZVDAGA zaživel v resnici. Zdi se, da je na določenih področjih implementiran bolj, na drugih pa manj. Zlasti je zgovorno dejstvo, da je v celotni državni oz. javni upravi v tem trenutku le ena javnopравna oseba, ki ima potrjena notranja pravila, medtem ko je zasebnopравnih sedemnajst.⁴

Očitno je, da se v danih zakonskih okvirih zasebni ponudniki storitev zajema in hrambe gradiva v digitalni obliki znajdejo bolj kot pa javna uprava. Ostane le še vprašanje, ali je ZVDAGA pisan na kožo zasebni pobudi ali pa je javna uprava okorela in ne zajema oz. hrani gradiva v digitalni obliki. Možno pa seveda je, da to počne, vendar mimo zakonskih določil. Če sprejmemo logiko, da se zakoni v prvi vrsti pišejo z namenom varstva javnega interesa, potem prej omenjeni rezultat ni ravno navdušujoč. Zahteva razmislek o tem, ali je za dosego cilja, tj. zagotovitve javnega interesa varstva dokumentarnega in arhivskega gradiva, dovolj bolj ali manj dovršena zakonodaja. Ali pa jo je nujno dopolniti s strategijo varstva dokumentarnega in arhivskega gradiva v digitalni obliki na državni ravni, ki bi jo morala sprejeti Vlada RS in aktivno spremljati in spodbujati njeno izvajanje.

V zadnjem času je videti, da je prevladalo spoznanje, da brez tovrstnih aktivnih spodbud na ravni celotne državne oz. javne uprave ne bo moč doseči pozitivnih rezultatov. O tem pričata tako projekt Ministrstva RS za javno upravo SREP (Strategija razvoja elektronskega poslovanja),⁵ ki ima ambicije enotno urediti poslovanje in hrambo dokumentarnega gradiva javne uprave in ki je še v začetni fazi, kot tudi projekt Ministrstva RS za kulturo »Strategija razvoja slovenskega javnega elektronskega arhiva e-Arh.si«. Slednjega je pripravila delovna skupina, sestavljena iz uslužbencev slovenskih javnih arhivov in uslužbenke Ministrstva RS za kulturo, in bo sredi februarja 2010 predložen ministrici za kulturo kot delovni predlog za vzpostavitev in razvoj elektronskega arhiva. Vsekakor gre tako v prvem kot v drugem primeru za izjemno zahteven strokoven, tehnološki, finančni in tudi politični projekt, ki se bo - ko bo zaključen - samoumevno odrazil v spremembi zakonodaje.

S tega stališča je noveliranje ZVDAGA (ZVDAGA-A je trenutno medresorsko usklajen in bo v kratkem posredovan MK, da ga pošlje v nadaljnje postopke) nastopil v nekoliko nesrečnem trenutku oz. prežgodaj. Ključna določba, ki jo bo prej ali slej potrebno umestiti v arhivski zakon, je namreč ureditev prevzemanja arhivskega gradiva v digitalni obliki v elektronski arhiv, ki bo umeščen v državni arhiv. Pri tem

---

⁴ <http://www.gov.si/aplikacije/arhiv/earh-registri/notranjaPravilaPregled.php> (12. feb. 2010).

⁵ http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/mju_dokumenti/doc/SREP_novo_020709.doc (12. feb. 2010).

bo ena od bistvenih določb, v kakšnem časovnem roku od nastanka gradiva v digitalni obliki bo državni arhiv prevzemal tovrstno gradivo.

Tovrstne določbe pa je brez rešitev, ki bodo izdelane na podlagi na najvišji ravni sprejetih strategij in akcijskih načrtov, nerealno sprejemati. To je torej gotovo tema za naslednjo spremembo zakonodaje. Ne glede na to pa je jasno, da bo največ potrebno postoriti na področju reorganizacije, vzpostavitve infrastrukture in izvedbe usposabljanja kadrov v arhivski javni službi.

*

Če v luči zgoraj navedenega pogledamo ZVDAGA-A, lahko ugotovimo naslednje.

Do pobude za noveliranje ZVDAGA je prišlo zaradi tehnološkega napredka in določenih spoznanj pri izvajanju varstva gradiva v digitalni obliki. Tako je vrsta členov v predlogu ZVDAGA-A izpopolnjena v skladu z razvojem informacijske stroke in izkušnjami ob izvajanju ZVDAGA. Če podrobneje ne omenjamo popravkov in izboljšav posameznih členov, ki se nanašajo na druga področja (npr. pogoji za lastno hrambo arhivskega gradiva javnopравnih oseb ali npr. izboljšava ureditve varstva zasebnega arhivskega gradiva), potem je potrebno izpostaviti tri velike spremembe, ki jih prinaša ZVDAGA-A. Prva in najpomembnejša je brez dvoma:

ZDRUŽEVANJE REGIONALNIH ARHIVOV IN ARHIVA RS V EN ARHIV

Na predhodnih straneh smo s primerjavo treh arhivskih zakonov v obdobju med leti 1981 in 2006 pokazali, koliko novih nalog in obveznosti je bilo s sprejemom ZVDAGA prenesenih na arhivsko javno službo, zlasti na Arhiv RS. Očitno je torej, da se je zelo veliko stvari na področju zastavljenih nalog spremenilo, le organizacija arhivske javne službe ter število in izobrazbena struktura njenih zaposlenih ostajata do današnjega dne bolj ali manj nespremenjeni. Zdi se, da so se teh neljubih dejstev vsaj deloma zavedali že pripravljavci ZVDAGA, saj je osnutek le-tega predvidel združevanje vseh javnih arhivov v en arhiv. Takrat je bilo to mišljeno v obliki priključitve regionalnih arhivov Arhivu RS, vendar je ta poskus zaradi političnih razlogov in premalo konsenza v arhivski službi propadel. Videti je, da je po propadu načrtovanega združevanja in črtanju tozadevnih členov ZVDAGA ostal nedodelan. Tako so bile - kot smo že omenili - npr. naloge, povezane z digitalnim gradivom, dodeljene Arhivu Republike Slovenije, na drugi strani pa so pristojnosti in naloge, ki so s tem področjem neposredno povezane, ostale pri regionalnih arhivih (npr. evidentiranje in navodila za odbiranje ter prevzemanje gradiva samega). Ne zakon ne uredba nista opredelila strokovno in upravno sodelovanje med arhivi oz. dopolnjevanje pri izvrševanju nalog na tem področju. Po drugi strani pa ni zaskrbljujoče samo, da se arhivska javna mreža organizacijsko v obdobju tridesetih let ni spremenila (edina bistvena sprememba, ki smo jo že navedli, je prenos ustanoviteljstva na državo oz. financiranje iz državnega proračuna) in da je vsak arhiv (ki je v sedanjem sistemu skoraj povsem avtonomen) pri sprejemanju poslovnih in strokovnih odločitev, žal, mnogokrat nepovezan oz. neuskladen z ostalimi. Še manj razveseljivo je, da so se slovenski arhivi zelo malo kadrovske prilagodili novim zahtevam, ali pa se sploh niso. Sprejem novih nalog, ki jih je predpisal ZVDAGA ni bil na noben način podprt z načrtom izobraževanja arhivistov v smislu njihovega usposabljanja za delo na gradivu v digitalni obliki, niti se načrtno znanj arhivskih uslužbencev ni dopolnjevalo v tem smislu oz. se jih še vedno ne dopolnjuje. Tudi po številu zaposlenih v vseh javnih arhivih v zadnjem obdobju ni prišlo do večjih sprememb. Konec leta 1997 je bilo tako v ARS in šestih regionalnih arhivih 185

zaposlenih, konec leta 2001 197 zaposlenih in konec leta 2008 189 zaposlenih.⁶ Očitno je torej, da število zaposlenih ni v vzponu in glede na splošne trende v javni upravi vsaj srednjeročno ni pričakovati obrata. Trenutno je npr. v Arhivu Republike Slovenije kadrovski plan za leto 2010 naravnani na minus ena.

V primerjavi s poskusom iz leta 2006 je danes poenotenje zamišljeno precej drugače, in sicer ne kot priključitev regionalnih arhivov Arhivu Republike Slovenije, pač pa v obliki ukinitve vseh arhivov vključno z Arhivom Republike Slovenije in vzpostavitvijo povsem novega Državnega arhiva Republike Slovenije. Podrobnejša slika organiziranosti bodočega Državnega arhiva Republike Slovenije se bo izkristalizirala do srede leta 2011. Osnovna ideja, ki služi kot izhodišče za načrtovanje strukture bodočega združenega arhiva pa je naslednja: Državnemu arhivu Republike Slovenije bo načelovala skupna uprava za vse dosedanje arhive, le-ti pa bodo nadaljevali izvrševanje nalog v nespremenjenem delokrogu: Arhiv Republike Slovenije kot enota Osrednji arhiv, regionalni arhivi pa kot enote - Območni arhivi. V upravi bi bile umeščene tiste strokovne službe, ki morajo zaradi narave svojih nalog le-te izvrševati v enem centru - kot. npr. varstvo gradiva v digitalni obliki (tj. elektronski arhiv), varstvo filmskega gradiva ter izvajanje nalog konzerviranja in restavriranja gradiva. Obenem naj bi bile v upravi tudi ostale strokovne službe kot npr. za strokovni razvoj in izobraževanje ali služba za mednarodno sodelovanje, ob njih pa tudi vse spremljevalne službe, ki jih je smiselno poenotiti tj. kadrovska, pravna, za stike z javnostmi, računovodska itd. Na ta način bi postopno prišli tudi do večjega strokovnega poenotenja izvajanja varstva arhivskega gradiva, kot ga imamo v naši državi danes. Nova organizacija oz. načrtovanje akta o organizaciji in sistemizaciji Državnega arhiva Republike Slovenije bo priložnost za iskanje optimalnega izkoristka vseh potencialov, ki danes zaradi razdrobljenosti in premajhne povezanosti arhivske javne službe ne morejo priti do izraza kot bi lahko. Da ta proces skušamo zastaviti čim bolj premišljeno, priča tudi dejstvo, da je Arhiv Republike Slovenije pri Ministrstvu RS za kulturo prijavil raziskovalni projekt o organizaciji bodočega Državnega arhiva Republike Slovenije, ki bi ga rad izvedel v sodelovanju z Inštitutom za javno upravo.

Osnova za reorganizacijo je naslednji tekst ZVDAGA-A, ki ga v nadaljevanju navajam skupaj z obrazložitvijo:

16. člen

55. člen se spremeni tako, da se glasi:

»55. člen

(državni arhiv)

(1) Državni arhiv varuje javno arhivsko gradivo državnih organov, nosilcev javnih pooblastil, izvajalcev javnih služb, ki jih zagotavlja država, Banke Slovenije ter javnih skladov, javnih agencij ter drugih javnopravnih oseb, ki jih ustanovi država.

(2) Notranjo organizacijo državnega arhiva ter naloge notranje organizacijskih enot določi vlada z uredbo.

(3) V okviru državnega arhiva je organiziran tudi Slovenski filmski arhiv, ki varuje arhivsko filmsko arhivsko gradivo.

---

⁶ Poročila o delu arhivov za leta 1997, 2001 in 2008, Ministrstvo za kulturo RS.

(4) Državni arhiv hrani tudi arhivsko gradivo samoupravnih lokalnih skupnostih, če te ne ustanovijo lastnega arhiva za varstvo svojega javnega arhivskega gradiva.«

Obrazložitev:

Trenutno v Sloveniji obstaja dvojnost v organizaciji javne arhivske službe. Arhiv Republike Slovenije deluje v okviru državne uprave kot organ v sestavi Ministrstva za kulturo, regionalni arhivi pa delujejo kot javni zavodi, katerih ustanovitelj je država.

Reorganizacija javne arhivske službe ter združitve dosedanjih arhivov na državni arhiv je potrebna iz več razlogov: poenotenja arhivske prakse, širitve znanj in dobrih praks, enostavnejše in preglednejše organizacije, racionalizacije poslovanja in s tem učinkovitejše porabe davkoplačevalskih sredstev, namenjenih javni arhivski službi ter primerljivosti naše organizacije z organizacijo arhivov v drugih državah članicah Evropske unije. S tem se tudi odpravi trenutno stanje, ko gradivo centralnih organov državne uprave hrani Arhiv RS, ki je organ v sestavi, gradivo lokalnih izpostav državne uprave - upravnih enot, pa se varuje v javnih zavodih - pokrajinskih arhivih.

Ker je danes Arhiv RS organ v sestavi Ministrstva za kulturo, pokrajinski arhivi pa so organizirani kot samostojni javni zavodi, bo poenostavljena organizacija celotne državne arhivske službe pomenila preglednejšo ureditev, kjer bo jasno porazdeljena odgovornost za delovanje državne arhivske službe na ministra, pristojnega za kulturo, in direktorja državnega arhiva. Tudi status vseh uslužbencev v državni arhivski službi, ki so danes delno uslužbenci državne uprave in delno uslužbenci javnih zavodov, bo poenoten.

Hkrati bo poenostavljeno in s tem preglednejše financiranje nekaterih skupnih projektov, ki so jih do sedaj delno sofinancirali pokrajinski in delno državni arhiv. Tudi sama reorganizacija ne bo zahtevala dodatnih finančnih sredstev v proračunu, temveč le ohranitev realne vrednosti vsote sedanjih proračunov posameznih arhivov.

Bistveno racionalnejše in preglednejše bo tudi splošno poslovanje in financiranje, saj bodo lahko t. i. podporne funkcije (kadrovska, finančna in druge) delovale enotno in celovito. Ob vseh teh učinkih pa ne bo zmanjšana kakovost ali geografska razpršenost storitev državne arhivske službe, saj bodo enote državnega arhiva v celoti prevzele človeške in druge vire ter s tem tudi strokovne naloge dosedanjih arhivov.

Reorganizacija bo skladna s cilji varčevalnih ukrepov Vlade RS, ki predvidevajo zmanjšanje števila pravnih oseb javnega prava.

Ena od nalog državnega arhiva je tudi varovanje filmskega gradiva. Slovenski filmski arhiv je posebna organizacijska enota v Državnem Arhivu. Ker gre za zelo specifično gradivo, je potrebno zagotoviti določeno organizacijsko samostojnost Slovenskega filmskega arhiva. Velja poudariti, da so v nekaterih državah filmski arhivi samostojne inštitucije.

Skladno s predpisi, ki urejajo organe v sestavi ter organizacijo in sistemizacijo v organih državne uprave, bo podrobnejšo organizacijo novoustanovljenega državnega organa v uredbi določila Vlada. Načrtuje se, da bodo sedanji regionalni arhivi kot regionalni centri arhivske javne službe nadaljevali delo kot organizacijske enote - območni arhivi novoustanovljenega Državnega Arhiva Republike Slovenije.

35. člen

(izvedba reorganizacije arhivske mreže)

(1) S 1. januarjem 2012 začne delovati Državni arhiv Republike Slovenije.

(2) S 1. januarjem 2012 prenehajo z delovanjem Arhiv Republike Slovenije kot organ v sestavi Ministrstva za kulturo in javni zavodi Zgodovinski arhiv Celje, Pokrajinski arhiv Koper, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Pokrajinski arhiv Maribor, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici in Zgodovinski arhiv Ptuj.

(3) Arhiv Republike Slovenije deluje v skladu z zakonom do začetka delovanja Državnega arhiva Republike Slovenije.

(4) Javni zavodi Zgodovinski arhiv Celje, Pokrajinski arhiv Koper, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Pokrajinski arhiv Maribor, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici in Zgodovinski arhiv Ptuj delujejo v skladu z zakonom kot regionalni arhivi do začetka delovanja Državnega arhiva Republike Slovenije.

(5) Državni arhiv Republike Slovenije s 1. januarjem 2012 prevzame od Arhiva Republike Slovenije in javnih zavodov iz drugega odstavka tega člena arhivsko gradivo, pravice proračunske uporabe, obveznosti, dokumentacijo, prostore, opremo in inventar ter javne uslužbenke.

(6) Akt o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest Državnega arhiva Republike Slovenije se v skladu z zakonom sprejme najkasneje do 1. julija 2011.

Obrazložitev:

Določi se postopek za preoblikovanje arhivske javne mreže v enovit državni arhiv kot organ v sestavi ministrstva. Ker gre za preoblikovanje, je smiselno, da prvi akt o organizaciji pripravi minister, pristojen za arhive.

ZAŠČITA ARHIVSKEGA GRADIVA PARLAMENTARNIH STRANK

Že od osamosvojitve se je večkrat izpostavilo, da ima del gradiva parlamentarnih strank značaj arhivskega gradiva oz. trajen pomen za znanost predvsem pa zgodovino. V tem smislu so posamezni arhivi že pred leti pošiljali pozive strankam, naj se odločijo za prostovoljno sodelovanje z arhivi, da bi tako pokazale odgovornost do kulturne dediščine in zavedanje o trajnem pomenu svojega dela.

Odziva skorajda ni bilo. Zato je jasno, da brez zakonskega določila do pozitivne rešitve ne bo prišlo. Da se ne bi pojavljali pomisleki o tem, da si država želi prilastiti gradivo strank, predlog novele izrecno določa (kot je razvidno iz nadaljevanja), da parlamentarne stranke v skladu z navodili pristojnih arhivov same poskrbijo za varstvo arhivskega gradiva, ki nastaja pri njihovem delovanju in so dolžne z njim ravnati v skladu z arhivskimi predpisi.

13. člen

Za 50. členom se dodata novi 50.a in 50.b člen, ki se glasita:

»50.a člen

(gradivo političnih strank)

(1) Dokumentarno gradivo političnih strank, katerih poslanci so bili izvoljeni v Državni zbor Republike Slovenije ali v Evropski parlament, in ki ima lastnosti

arhivskega gradiva, stranke same v sodelovanju z državnim arhivom odberejo iz dokumentarnega gradiva. To gradivo ima v skladu s tem zakonom status arhivskega gradiva.

(2) *Politične stranke iz prejšnjega odstavka morajo zagotoviti lastno hrambo svojega arhivskega gradiva v skladu s tem zakonom.*

(3) *V primeru spojitve, razdružitve ali pripojitve politične stranke iz prvega odstavka tega člena mora stranka predati arhivsko gradivo pravnemu nasledniku, v primeru prenehanja pa državnemu arhivu.«*

Obrazložitev:

Politične stranke so združenja državljanek in državljanov, ki uresničujejo svoje politične cilje, sprejete v programu stranke, z demokratičnim oblikovanjem politične volje državljanek in državljanov in s predlaganjem kandidatk oziroma kandidatov na volitvah v državni zbor, za predsednico oziroma predsednika republike ter v organe lokalnih skupnosti.

Parlamentarne politične stranke so zaradi svojega sodelovanja v političnem procesu zelo pomembne za zgodovino države. Politične stranke, ki imajo poslance v evropskem parlamentu, imajo zaradi svojega vpliva na nastajanje zakonodaje evropskih skupnosti pomemben vpliv na življenje v Republiki Sloveniji.

Po Zakonu o političnih strankah (ZPolS-UPB1) (Ur. l. RS, št. 100/2005) politične stranke deluje javno. Finančno in materialno poslovanje stranke mora biti javno.

Gradivo političnih strank ima izreden zgodovinski pomen, zato imajo stranke možnost, da skupaj s pristojnim arhivom odberejo arhivsko gradivo iz svojega dokumentarnega gradiva. Politične stranke so dolžne poskrbeti za lastno hrambo svojega arhivskega gradiva skladno z določbami zakonodaje.

*

Naslednja pomembna novost, ki jo prinaša ZVDAGA-A je:

Izenačenje možnosti, da vse verske skupnosti sklenejo z državo sporazum varstva arhivskega gradiva

Država in Rimskokatoliška cerkev (RKC) imata že dolgo vrsto let sklenjen sporazum, na podlagi katerega država financira arhivsko dejavnost RKC. Sporazum temelji na ugotovitvi, da je arhivsko gradivo RKC z nacionalnega vidika pomembna kulturna dediščina, ki si zasluži status kulturnega spomenika, in da je v javnem interesu, da je to gradivo dostopno strokovni in drugi javnosti za raziskovalne namene oz. uveljavljanje drugih interesov.

Z vidika uveljavljanja ustavnega načela enakopravnosti je primerno, da se številčnejšim verskim skupnostim, ki pomembno vplivajo na okolje, v katerem delujejo, omogoči pridobitev primerljivega statusa, kot ga ima RKC.

Z arhivskega strokovnega in s širšega stališča ohranjanja kulturne dediščine na našem prostoru pa je pomembno, da se arhivsko gradivo teh verskih skupnosti ohrani in postane dostopno. Ker ima RKC pomembno arhivsko gradivo in ima z državo že sklenjen sporazum, je ohranjen dosedanji člen ZVDAGA, ki ureja to področje v nespremenjeni obliki. Bistveno pa je spremenjen člen, ki se nanaša na verske skupnosti nasploh, saj daje možnost ostalim verskim skupnostim, da pridobijo primerljiv položaj, kot ga ima RKC, in sklenejo z državo sporazum o financiranju

varstva njihovega arhivskega gradiva, če pristojni arhivi ugotovijo, da tako gradivo pri njih nastaja oz. ga hranijo.

14. člen

51. člen se spremeni tako, da se glasi:

»51. člen

(arhivsko gradivo registriranih verskih skupnosti)

»(1) Dokumentarno gradivo registriranih verskih skupnosti, za katerega pristojni arhiv ugotovi, da ima lastnosti arhivskega gradiva, se varuje po določbah tega zakona o varstvu zasebnega arhivskega gradiva.

(2) Ministrstvo, pristojno za arhive, v dogovoru z versko skupnostjo iz prejšnjega odstavka določi posamezne pogoje in sredstva za opravljanje arhivske dejavnosti verske skupnosti.«

Obrazložitev:

V tem členu se ureja položaj ostalih verskih skupnosti primerljivo z RKC, katere položaj je urejen v 52. členu ZVDAGA. Dokumentarno gradivo registriranih verskih skupnosti, za katerega pristojni arhiv ugotovi, da ima lastnosti arhivskega gradiva, se varuje po določbah tega zakona o varstvu zasebnega arhivskega gradiva.

Ministrstvo, pristojno za arhive, v dogovoru z versko skupnostjo, za katero se predhodno ugotovi, da ima gradivo, ki ima lastnosti arhivskega gradiva, določi posamezne pogoje in sredstva za opravljanje arhivske dejavnosti verske skupnosti.

ZAKLJUČEK

ZVDAGA-A prinaša nekatera dopolnitve in popravke ZVDAGA, ki se zdijo v tem trenutku nujni in jih je v obstoječih razmerah mogoče izvršiti. Poenotenje regionalnih arhivov in Arhiva Republike Slovenije se zdi logična poteza, ki bi morala biti izvršena že leta 2006, pa je takrat po mnenju podpisanega bila zastavljena na napačnih izhodiščih in z nedodelanim ciljem. Sprejetje ZVDAGA je pred arhivsko javno službo postavilo nove raznovrstne in zelo zahtevne naloge. Vse arhivske uslužbenke je ZVDAGA potisnil na pot, na kateri smo še danes precej na začetku. Če pustimo ob strani razpravo, ali je bil aktualen zakon korak v pravo smer, predstavlja danes vsekakor realnost, s katero se moramo soočiti. Nikakor pa se ni mogoče slepiti, da lahko vse naloge, ki jih zastavlja, izpolnujemo s konceptom arhivske javne službe, ki je morda bil ustrezen pred tridesetimi leti. Po drugi strani pa ravno tako velja, da tudi v primeru, če bo do združitve res prišlo, to še samo po sebi ne bo prineslo izboljšanja. Postavljeni pa bodo temelji in okvir, v katerem bodo stremljenja po doseganju visoko zastavljenih ciljev v območju mogočega.